

1915

Varför vi måste arbeta för rösträtten.

Av

Karin Fjällbäck-Holmgren.

Jag satt en dag samman med en gammal kvinna, och vi talade om det, som nu ligger som en mara över människornas sinnen — kriget. Så småningom kommo vi över till kvinnorna därute i Europa, till allt deras oförskylda lidande, till all deras bittra maktlöshet, och till sist gled samtalet över till den fråga, vi alltid förr eller senare sluta med och som innerst utgör vårt största gemensamma intresse — rösträtten.

När vi då tänkte över förhållandena sådana de nu äro, när vi erinrade oss mångt och mycket, som inträffat under de senare åren, när vi tänkte på motgångarna och motståndet, när vi kände liksom slå emot oss all den reaktion gentemot kvinnorna, som legat i luften de senare åren, då smög sig oemotståndligt missmodet och hopplösheten över mig. Men min gamla vithåriga väninna, som levat så länge, att hon ägde förmåga att se bortom de närmaste åren och att kunna göra jämförelser mellan perioder i sitt liv, tagna icke i ett och ett år utan i decennier, hon kunde icke förstå mig.

»Ni ha levat för kort tid, ni yngre», sade hon, »ni ha knappast rätt att döma. Ni skulle varit med när kvinnorna började, ni skulle själva liksom genomlevat allt vad

de vunnit, ni skulle sett hur starkt motståndet först var mot varje framsteg och hur självklar sedan varje förändring blivit efter en jämförelsevis kort tid. Och så skulle ni på er ålderdoms dagar fått liksom jag vara med om kvinnornas stora rörelse för sin medborgarrätt, ni skulle sett huru hastigt den vuxit fram till en världsrörelse, så stark och så fast, att den i sig innebär möjlighet att besegra alla hinder. Och då skulle ni dela min förundran över allt detta och ni skulle dela min bergfasta och oryggliga tro på framgång för kvinnornas sak.»

Och för att ytterligare understryka sina ord förde hon mig från land till land. Vi började i Australien, där kvinnorna sedan länge stått vid sitt mål, och gingo så över till Amerika, där i den ena staten efter den andra kvinnorna blivit fullmyndiga medborgare. Så kommo vi till Europa, där rösträttsrörelsen nått fram till allt fler och fler kvinnor och där den numera vunnit en sådan betydelse, att den måste tagas med i räkningen och behandlas av flertalet länders regeringar.

Med särskild glädje dröjde vi vid Finland, Norge och Danmark, och vi kunde heller icke utan en känsla av stolthet se på Sverige, där rösträttsrörelsen sedan den 4 juni 1902, då den första föreningen bildades i Stockholm, blivit vad den är och utträttat vad den gjort. Till slut stannade vi vid österns kvinnor, vid Indiens, Kinas och Japans kvinnor, där väl — när man betänker de förhållanden, skapade både av religion och tusenårig hävd, i vilka dessa kvinnor leva — kvinnornas begynnande kamp för en ändrad ställning är mer underbar än annorstädes.

Och när vi kommit så långt och liksom sågo framför oss all världens kvinnor, då började jag åter grubbla över den fråga, vi många gånger förr sökt ställa upp för oss till besvarande: Vari ligger i själva verket den djupaste orsaken till detta, att kvinnor av vitt skilda raser, av olika nationalitet, av olika trosbekännelser, kvinnor från alla samhällsklasser, av alla bildningsgrader, gamla kvinnor, som slutat sin livsgärning, och unga kvinnor, som just börjat

sin, alla enas de i samma kamp, alla sträva de till samma mål, alla fylkas de kring samma idéer, vari ligger hemligheten till den makt, som tvingar dem att göra vad de göra? När vi söka att besvara den frågan, taga vi först och främst vår tillflykt till de två argument, som vi alltid pläga framhålla, när vi skola utbreda och försvara våra idéer. Vi tala om samhället och vi tala om oss själva.

Vi framhålla, hurusom ju mer människorna i det moderna samhället kommit närmare varandra och ju mer kvinnorna kommit ut i livet, desto svårare har det blivit för många av dem att förbli overksammas inför de missförhållanden, som tynga samhället. Där har lidits för mycket oförskyllt, där ha för många liv gått under, där ha för många värden gått till spillo. Inför allt det elände, som livet bjuder, ha kvinnorna gripits av behovet att få lindra, att avhjälpa, icke i tro att allt ska bli så utmärkt, bara kvinnorna komma med, men i tro att allt ska bli litet bättre, litet rättfärdigare. Men mycket snart ha de kommit underfund med, att det icke är nog med att *vilja*, man måste också äga *makt* att genomföra vad man vill. Och så har det blivit, att kvinnorna sett sig tvungna att först ägna sina krafter åt rösträttens genomförande, för att sedan kunna få ägna sig åt de samhällsuppgifter, som särskilt ligga dem om hjärtat.

Detta är naturligtvis vad som ligger bakom många kvinnors rösträttskrav. Men flertalet kvinnor ha så allt för svårt att reda sig själva och att fylla alla de krav, som ställas på dem, att för dem blir den starkast verkande orsaken en annan och liksom mera personlig.

Det är ju så, att ju mer samhället, såsom nu sker, griper in i individens liv och reglerar dess förhållanden, desto större svårigheter möter det för dem, som icke äga någon medbestämmanderätt, att vinna beaktande för sina synpunkter. Män, som ingenting förstå av de krav livet och kampen för tillvaron ställa på kvinnorna, som ingenting förstå av kvinnornas möjligheter, av deras svårigheter, av deras levnadsförhållanden, dessa män reglera kvin-

nornas utbildning, deras möjligheter till arbete, deras löner, deras arbetsförhållanden, deras ställning som hustrur och mödrar och de reglera deras ålderdomslön för fullbordad livsgärning.

Det är emot allt detta som kvinnorna, hårt pressade mellan å ena sidan tvånget att existera och å den andra sidan likgiltigheten och oförståendet för dem och deras konflikter från deras sida, som äga makt att bestämma över dem, det är mot detta kvinnorna tvingas att resa sig och söka ernå den helt enkelt nödvändiga medbestämmanderätten.

I detta av förhållandena och kampen för tillvaron direkt framtvungna behovet av en ändring, har man att söka orsaken till flertalet kvinnors rösträttskrav.

Men ändå, i dessa två grunder kan man knappast helt finna förklaringen till den hänförelse, till den entusiasm och framförallt till den solidaritet, som känneteckna kvinnornas stora rörelse. Det är ju inte bara det, att kvinnor ägna sig helt åt saken, offra sin tid och sina krafter. För många av dem betyder det i djupare mening ett offer, som det verkligen kräves mod att kunna göra.

Men den makt, som tvingade Fredrika Bremer att trots allt vad hon därigenom förlorade i popularitet, i vänners gillande, i sina närmastes förståelse ändå sända ut Hertha i världen, denna makt är densamma, som än i dag tvingar tusenden och åter tusenden kvinnor att var och en på sitt sätt för samma sak bringa samma stora offer.

Det är ju så med stora folkrörelser, att de ha det gemensamt, att ju större missförhållandet varit, som framkallat dem, desto mer vittomfattande ha de blivit, desto segare den kraft, som fört dem till målet. Och nästan alla ha de brutit ut först sedan missförhållandet tryckt generation efter generation, blivit ett fäderneärv. När t. ex. arbetarrörelsen började, då bröt den icke ut hos den första generationen industriarbetare, det var den andra och tredje generationen, som icke längre stod ut med det tryck, under vilket den själv led och under vilket deras fäder och mödrar levat och lidit före dem.

På samma sätt är det med kvinnornas rörelse. Den djupaste orsaken till densamma, till den *makt*, som tvingar oss att gå framåt, med eller mot vår vilja, den är ju helt enkelt att söka i den ställning, som sedan urminnes tider varit kvinnorna beskärd, släktled efter släktled. Den ställning, vari förklaringen ligger till all kvinnornas sociala ofrihet, till all undervärdering av kvinnorna som människor, till all den orättfärdighet, som i religionens, i lagarnas, i samhällets namn i alla tider begåtts och alltjämt begås mot kvinnorna i deras egenskap av kvinnor, hustrur och mödrar. Det är denna ställning, vari förklaringen ligger till att än i dag miljoner kvinnor leva som de göra, svältavlönade och knappast tålda och att tusende kvinnor tvingas in i det, som Victor Hugo i »*Les misérables*» kallar kvinnornas slaveri.

Mot allt detta är det som vår rörelse utgör den spontant framkallade starka protesten, och häri ligger också förklaringen till den solidaritet, som gör att när ett lands kvinnor vinna en framgång, då är det en framgång för oss alla, men när ett lands kvinnor röna en motgång, då är det också en motgång för oss alla.

Och dessutom när vi, västerns kvinnor och österns kvinnor, gamla kvinnor och unga kvinnor, alla se fram mot samma mål, då är det inte bara det tryck, vi själva känt, som verkar på oss, det är också det nedärvda medvetandet från den tid, då våra fäders mödrar gingo i ångest för att det väntade barnet skulle bli en dotter, vars liv berodde av faderns godtycke, då är det de i tysthet och ensamhet utkämpade lidanden, alla de outtalade tankarna, alla de outtalade protesterna av forna tiders kvinnor, som verka inom oss.

Det är helt enkelt de gångna kvinnornas *ve* och de kommande kvinnornas *väl*, som tillsammans förena sig inom oss till ett *måste*, som vi *måste* följa. Man kan ju säga: Kvinnornas ställning har förr varit tyngre och svårare än nu, varför ha de icke förr samlat sig till denna kamp för att få den ändrad? Då svara vi: Kvinnorna ha

levat isolerade, ensamma, bundna av de starkaste band, därtill ofta okunniga, utan möjlighet att ge uttryck åt vad som rört sig inom dem. Det är naturligt att först sedan kommunikationerna närmast folken, närmast människorna till varandra, först sedan kvinnorna av kampen för tillvaron kastats ut ur sin isolerade ställning och blivit delaktiga av kunskap och vetande, och först sedan liberalismens idéer om allas rätt till frihet och lycka liksom berett jordmånen, först då var tiden inne för kvinnornas rörelse.

Att den sedan framför allt samlat sig kring kravet på politisk medborgarrätt, det är också naturligt. Dels är ju saknaden av medborgarrätt, hur olika förövrigt deras förhållanden gestalta sig, det gemensamma för alla världens kvinnor, dels visade dem mycket snart erfarenheten att det endast är den makt och den rätt, som full medansvarighet ger, som effektivt skall kunna ändra deras ställning. Och därom kunna vi vara övertygade, att lika visst som det icke finnes *en* kvinna, som icke någon gång i sitt liv känt trycket av kvinnornas skeva ställning, likavisst kommer det den dag, då ett lands kvinnor erhålla sin rösträtt, i det landet icke att finnas *en* kvinna, även om hon varit likgiltig för oss, även om hon stått emot oss, som icke då glädes i sin själs innersta.

Till slut några ord om oss själva. År 1913 var ett arbetets år för de svenska rösträttskvinnorna. Stora krav ställdes på dem, men deras goda vilja svek icke; arbetsvilligt och med glatt mod gjorde de vad som fordrades av dem, och var och en bidrog med sin insats till namninsamlingens ståtliga resultat.

År 1914 blev ett motgångens år för oss. Vi hade ju hoppats att det året för all framtid skulle i Sveriges historia inskrivas såsom det år, då Sveriges män visade Sveriges kvinnor det förtroendet att göra dem till fullt ansvariga medborgare i Sveriges land. Våra förhoppningar svekos.

Och så kom sorgens och fasans år, den tid vi nu genomleva och vars bistra verklighet vi ännu knappast kunna fatta.

Till allt annat som gör, att vi trots motgången oförtröttat gå fram mot målet, kommer nu ytterligare något. Det ha vi nämligen alla klart för oss, att den värld vi levat i, en värld byggd på principer och moralbegrepp, som visat sig kunna bringa människorna ned i avgrunden, i en sådan värld kunna vi icke låta våra efterkommande leva. Vi vilja som mödrar till kommande generationer ha garanti för, att det som nu sker icke upprepas. Därför måste denna gamla värld, skapad av endast män och byggd på principen »inbördes kamp», ersättas av en ny värld, vars ledande princip blir solidaritet och inbördes hjälp, en värld, vars grunder muras upp icke enbart av män utan av män och kvinnor gemensamt.

Vad framtiden bär i sitt sköte det veta vi icke. Det kan ligga år och år av strävan och arbete och svikna förhoppningar framför oss, innan vi komma dit där de andra nordiska ländernas kvinnor nu stå. Men vi kunna nå dit fortare än vi ana — allt är ovisst och möjligt i denna det oförutseddass tid. Ett veta vi dock: vad som än händer, hur länge det än dröjer, en gång skola också vi, Sveriges kvinnor, nå vårt mål och vi *skola* nå det, helt enkelt därför att vi *måste*.

